

Verslag Praktijkcongres Huisvesting en inburgering van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa (9 december 2010)

Opening door middel van vertonen filmpje over arbeidsmigranten:

- Alfred: ongeveer 35 jaar, werkt in kas in Bleiswijk, huurt huis van makelaar en gaat om de 3 maanden op bezoek in Polen;
- Danuta: ongeveer 60 jaar, ondernemster, eigenaresse winkel met Poolse delicatessen, haar 3 kinderen studeren in Polen en ze wil na haar 65^e terug naar Polen;
- Mert: scholier, 12 jaar, uit Bulgarije, spreekt goed Nederlands en kiest voor Nederland om te blijven vanwege school en werk, de familie van Mert is na het maken van het filmpje weer teruggekeerd naar Bulgarije, vanwege het wegvallen van het werk van zijn ouders.

10.00 Mark Frequin (Directeur-Generaal Wonen, Wijken en Integratie, Ministerie van BZK)

Er lijkt een hype te zitten in MOE-landers. Zoals het filmpje over Alfred, Danuta en Mert goed laat zien, hoort er bij elke persoon een afzonderlijk verhaal.

MOE-landers zijn in Nederland vanwege vraag en aanbod: Nederlandse werkgevers hebben in toenemende mate behoefte aan arbeidsmigranten. We kunnen de noodzaak van hun komst niet ontkennen. We moeten daarbij voorkomen dat we dezelfde fouten maken als in de jaren zestig en zeventig bij de komst van werknemers uit Marokko en Turkije. We hebben toen verzuimd voor voldoende goede huisvesting te zorgen en geen aandacht gehad voor het integreren van deze groepen in de Nederlandse samenleving. Dat mag niet weer gebeuren. Om dit proces in goede banen te leiden moeten alle betrokken partijen - gemeenten, werkgevers, uitzendbureaus, verhuurders, scholen en welzijnsorganisaties - samenwerken. De samenwerking moet zijn neerslag krijgen in duidelijke en handhaafbare afspraken.

10.15 Leendert Koning (projectleider Midden- en Oost-Europeanen, Ministerie van BZK)

Wij stellen vandaag onze waar uit. Hierbij willen wij u wijzen op uw verantwoordelijkheid.

In het dossier MOE-landers is er sprake van een perspectiefwijziging: werd voorheen vooral gedacht in termen van handhaving, nu is het steeds meer nodig om een strategische visie te ontwikkelen op de komst van arbeidsmigranten. Het gaat er dus niet alleen om misstanden in huisvesting en arbeidsomstandigheden te bestrijden, maar om voldoende goede huisvesting aan te bieden evenals taallessen. Het rijk ondersteunt partijen maar neemt niet de taken over van bijvoorbeeld gemeenten.

Een instrument dat voor gemeenten ter beschikking wordt gesteld, is de Werkwijzer. De structuur hiervan staat weergegeven in de Mindmap. Het accent ligt nu nog op huisvesting, inburgering en leefbaarheid. Er zal verbreding plaats gaan vinden naar sociale zaken, werkgelegenheid en onderwijs. Naast de Werkwijzer introduceert het ministerie van BZK vandaag ook het Gemeentenetwerk en Praktijktteam. Die kunnen gemeenten ondersteunen bij knelpunten waar zij tegenaan lopen.

10.25 Groepsgesprek o.l.v. dagvoorzitter Pieter van Teeffelen

Inventarisatie van verschillende organisaties aanwezig op het congres. Van de 250 deelnemers zijn er vertegenwoordigers van:

- 150 gemeenten;
- 15 corporaties;
- 3 werkgevers;
- 30 'MOE-landers'.

Uitnodiging van Pieter aan de gasten om plaats te nemen aan de tafel. Naast Leendert Koning zijn dit:

- Gerdien Wessels: projectleider Midden- en Oost-Europeanen bij de gemeente Rotterdam;
- Rudy de Jong: voormalig bestuurder Wonen Limburg, vice-voorzitter Cecodhas Housing Europe.

N.a.v. de vraag van Pieter hoe Rotterdam in dit thema zit, antwoordt Gerdien dat Rotterdam niet alles alleen kan oplossen. En dat zou ook niet eerlijk zijn. Omliggende gemeenten zoals Westland, waar veel arbeidsmigranten werken, moeten meer doen aan huisvesting. Daarnaast neemt Rotterdam deel aan een EU-netwerk in opbouw van steden die te maken hebben met soortgelijke problematiek. Ten slotte moet er, volgens de gemeente Rotterdam, in de herkomstlanden iets gedaan worden aan de sociaal-economische situatie.

Rudy de Jong vertelt dat het bewustzijn bij gemeenten en woningcorporaties begint te ontstaan dat arbeidsmigranten tot de primaire doelgroep behoren. Oplossingen vergen vaak nogal wat tijd. Dat komt door regelgeving, maar ook door een gebrek aan medewerking van gemeenten. Dat laatste wordt ingegeven door angst voor maatschappelijke weerstand. Short stay verblijven zouden alleen aan die arbeidsmigranten moeten worden aangeboden die werkelijk kort in Nederland verblijven. Niemand wil drie jaar lang een kamer delen.

Leendert Koning benadrukt dat het recht op verblijf voor arbeidsmigranten die nog geen rechten in het kader van de sociale zekerheid opgebouwd hebben en een beroep doen op bijvoorbeeld maatschappelijke opvang en bijstand, door dit kabinet zal worden beëindigd.

Reacties uit de zaal:

- Apparaat van de woningcorporaties is te log.
- Corporaties botsen juist tegen de (juridische) grenzen van de gemeenten aan.
- Uitzendbureaus kopen woningen op en zetten daar MOE-landers in. Dat komt de leefbaarheid van buurten niet altijd ten goede.
- Gemeenten moeten regierol oppakken omdat er nieuwbouw moet worden gerealiseerd afgestemd op de woonwensen van de MOE-landers (logiesfunctie). Een probleem is dat arbeidsmigranten voor een groot deel niet staan geadministreerd.
- De komst van MOE-landers kan ook bijdragen aan de leefbaarheid, dat is in Rotterdam Overschie gebeurd.

- Als uitzendbureaus alleen in de rol van slechterik worden geduwd is de kans groot dat ze zich ook zo gaan gedragen. Een genuanceerder beeld is gewenst en ook meer samenwerking.
- Een gemeente uit West-Brabant mist iets in de discussie. Er is te weinig nagedacht over de behoefte van arbeidsmigranten zelf en van de uitzendbureaus. Op het terrein van de huisvesting missen short stay facilities.
- SNCU: juist nu ook inzetten op publiek-private samenwerkingsconstructies. En ook op een controlesysteem dat daarop aansluit. Controles SNCU ('CAO-politie') in combinatie met handhaving gemeenten. Samen optrekken.
- Corpo Wonen Limburg: voor verbreding ook nodig om welzijnsorganisaties te betrekken.

11.30 Bijdrage Godfried Engbersen (hoogleraar Algemene Sociologie Erasmus Universiteit Rotterdam)

Arbeidsmigratie uit Bulgarije en Roemenie nader onderzocht, resultaten onderzoek naar de actuele situatie ten aanzien van werken en wonen

- Deze ontwikkelingen rond arbeidsmigranten waren in 2004 niet te voorzien.
- Europese schattingen n.a.v. het openstellen van de binnengrenzen in de EU gingen uit van tienduizenden arbeidsmigranten per jaar. in werkelijkheid zijn het miljoenen geworden.
- Toch: ik heb een zonnige kijk op dit thema. Want specifieke problemen worden in het veld te snel veralgemeniseerd en verbreed.
- Nederland heeft in verhouding namelijk snel en intelligent op de komst van EU-arbeidsmigranten gereageerd. Zowel in vergelijking met haar buurlanden als met Nederland zelf in de jaren '60 en '70. Toen er een andere groep kwam.
- MOE-landers worden ten onrechte vergeleken met Turken en Marokkanen. Ze zijn gemiddeld hoger geschoold en een groot deel van hen zal terugkeren naar het land van herkomst. Wat dat betreft zijn ze meer te vergelijken met de Spanjaarden en Italianen die hier vroeger als arbeidsmigrant werkten.
- Fout jaren '60 en '70 was: het niet permanent monitoren.
- Dit maal is het in geval van de MOE-landers wenselijk om permanent te monitoren welk gedeelte blijft.
- De beeldvorming over MOE-landers wordt te zeer bepaald door specifieke problemen, zoals de dak- en thuislozen, die in politiek Den Haag worden uitvergroot. Er is namelijk sprake van een sterk heterogene groep: standaard beeld van medewerkers in land- en tuinbouw klopt niet.
- Permanent contract heeft slechts 10% van de arbeidsmigranten.
- Ook op gebied huisvesting is er grote diversiteit.
- Maar telkens: de problemen die door deze ontwikkeling worden veroorzaakt, zijn begrensd.
- En Nederland reageert in het algemeen snel, sneller dan andere landen.
- We constateren wel twee ontwikkelingen:
 1. Opkomst van een informele economie in Nederland.
 2. Opkomst van informele huisvesting in Nederland.
- In dat kader van belang om groep arbeidsmigranten beter te duiden door onderverdeling in vier verschillende subgroepen.
- Assen daarin zijn de binding met Nederland en het herkomstland.

- Probleem zit hem vooral in categorie C: de footloose migranten.
- Hierin zitten (ook) de kansarme groepen.
- Zaak is het om:
 1. Huisvesting en inburgering aan te passen op deze typologie.
 2. Problemen in een sub-deel (bijvoorbeeld een aantal dakloze MOE-landers) niet te vertalen naar de gehele groep.

Kortom:

1. Divers beeld.
2. Ontwikkelingen en problemen in Nederland in vergelijking tot rest van Europa al redelijk goed in beeld en ook met de maatregelen is Nederland in verhouding al ver.

Workshop A: 'Dakloze mensen uit MOE-landen: welke praktische oplossingen zijn er? Uitwisseling van praktijkervaringen door en voor 'het veld'.

Doel workshop: met elkaar verkennen van een ontwikkeling die zich nog niet zo lang voordoet. En stilstaan bij de vragen: Wat is er aan de hand? Wat zou je als betrokkene kunnen doen?

Sprekers:

Ernst Jan Stroes, directeur van Stg. Den Haag en Midden-Europa: in Polen een ontvolking van het platteland en het op gang komen van urbanisatie. In Nederland: de grootste groep onder de dakloos geraakte MOE-landers is de groep die door verlies van werk tijdelijk dakloos raakt. Vaak vindt deze groep binnen korte tijd nieuw werk en een onderkomen. Nadeel van de koppeling van het werk aan het wonen is dat als men het werk kwijtraakt, dus ook de woning kwijtraakt. Nadeel van Polen is dat ze de Nederlandse taal niet spreken en dat ze daarom afhankelijk zijn van een informeel circuit. Vanuit Den Haag wordt door het brede Haagse MOE-lander overleg een poging gedaan om hier vat op te krijgen, door de werkgevers een 'tik op de vingers' proberen te geven. Maar dit blijft moeilijk.

Rob van Kleef, gemeente Den Haag, Programma Sociaal Kwetsbaren: cijfers voor Den Haag gaven in 2006 aan dat er 1500 om diverse redenen dak- en thuisloos zijn geraakt. Beleid van de gemeente Den Haag door middel van Plan van aanpak 'Den Haag Onder Dak fase 1. Dit loopt parallel met Plan van Aanpak voor de Maatschappelijke Opvang van de G4. Als oplossingen wordt vanuit Den Haag gedacht aan uniforme registratie van daklozen, het betalen voor faciliteiten, een pasjessysteem voor de opvangvoorzieningen en helderheid over de regiobinding.

Daarnaast heeft de Dienst Stedelijke Ontwikkeling van Den Haag het algemene beleid rond kamerbewoning verbreed. Het kader is breder geworden. Gemeente Den Haag pakt hierdoor haar regierol om woon- en logiesfaciliteiten (voor onder andere MOE-landers maar ook studenten) te creëren.

Discussie n.a.v. vragen van deelnemers:

Wie betaalt repatriëren? Deze Repatriëring richt zich op daklozen met een meervoudige problematiek. Door Monar, een Poolse opvangorganisatie die zich richt op dak- en thuislozen. In Utrecht is de schatting van de problematische groep ongeveer 40 personen. Den Haag wacht het initiatief van de Tussenvoorziening in Utrecht af. Wel opgenomen in een beleidsvoorstel maar daar moet nog een politieke beslissing over worden genomen. Een deelnemer van de GGD Utrecht brengt in dat dit in feite niet het initiatief van individuele gemeenten zou moeten zijn, maar van het Rijk.

Volgens de Woonbond zit het probleem in de CAO-ontwikkeling. Lobby zou moeten zijn het loskoppelen van het uitzenden en het huisvesten. En daarbij vindt de Woonbond huisvesting primair een zaak voor corporaties. Ook andere deelnemers stemmen in dat een dergelijke afhankelijkheidspositie van arbeidsmigranten niet wordt gewenst. Maar als die er wel is graag controle op naleving CAO.

Een goed idee uit de zaal ligt op het terrein van handhaving:

In het geval panden gesloten worden en er daarbij arbeidsmigranten (of andere mensen) op straat dreigen te komen zou de veroorzaker de kosten van de herhuisvesting moeten betalen. Dit kan door het opleggen vanuit de gemeente van een bestuurlijke boete.

Hoe is het buiten de Randstad? Bijvoorbeeld in Eindhoven?

Ook daar is het idee dat het aantal dakloos geraakte MOE-landers toeneemt. Een Eindhovense corporatie is benaderd hierover vanuit de gemeente. Mensen uit de opvang krijgen is niet het probleem, maar deze mensen onderdak bieden wel. De MOE-landers die via uitzendbureaus hier naartoe komen, vormen vooral het probleem. Op die groep krijg je als gemeente geen vat. Opgemerkt wordt wel dat de situatie in Eindhoven slechts in beperkte mate vergelijkbaar is met die in de Randstad vanwege de druk op de woningmarkt, de aanwezige woningvoorraad etc.

Workshop B: Kleine gemeenten aan zet: zoek samenwerking

Spreker: Frans Suijkerbuijk (adviseur huisvesting Gemeente Bergen op Zoom)

Voorzitter: Aad Aanstoot (VROM-Inspectie)

In gemeenten met veel arbeidsmigranten en weinig huisvestingsmogelijkheden zullen werkgevers en huisvesters geneigd zijn om uit te wijken naar buurgemeenten, zeker als daar een grote goedkope woningvoorraad is, waarin relatief gemakkelijk huisvesting te vinden is. Het probleem is daarmee niet opgelost, want als buurgemeenten vanwege leefbaarheidsproblemen streng gaan handhaven, ontstaat er alsnog een regionaal tekort.

De gemeente Bergen op Zoom heeft in 2008 een convenant gesloten met een zestal omliggende gemeenten en koepelorganisaties in de uitzendbranche om goede woonomstandigheden te waarborgen voor arbeidsmigranten. In een later stadium hebben zich daarbij nog 9 andere gemeenten aangesloten. In totaal hanteren nu 15 Westbrabantse gemeenten dit convenant.

Het beleid van de gemeente Bergen op Zoom is de huisvestingsproblematiek voor deze doelgroep juist aan de voorkant aan te pakken.

Dit houdt in dat men onderzoekt aan welke vorm van huisvesting de arbeidsmigrant de voorkeur geeft. Arbeidsmigranten hebben zelf aangegeven op zoek te zijn naar goedkope huisvesting met een flexibel huurcontract. Maar men vindt privacy hierbij erg belangrijk.

Huisvesting van arbeidsmigranten in de buurt van hun werk heeft grote voordelen. Allereerst voor de arbeidsmigranten zelf, die zo hun reistijd beperkt kunnen houden. Daarnaast kan worden bevorderd dat huisvesting plaatsvindt op de daarvoor meest geschikte locaties. De gemeente wil samen met corporaties voor deze groep flexibele huisvesting creëren. Het gaat dan met name om woonruimte met een 'logiesfunctie' en bij voorkeur in straten met een gemengde functie, zoals een combinatie van winkels / kantoren en wonen etc. Mocht de vraag naar arbeidsmigranten in de toekomst afnemen, dan moeten deze gebouwen zonder grote investering ook geschikt gemaakt kunnen worden voor andere doelgroepen zoals studenten, alleenstaanden, ouderen etc. De gemeente gaat in overleg met de plaatselijk of regionaal werkzame corporatie om te bezien of er bestaande, dan wel nieuw te bouwen gebouwen voor de huisvesting van deze doelgroep in aanmerking komen.

Workshop C: Goed werkgeverschap: goede huisvesting meer dan een morele plicht.

Inleiders: Peter Loef (SNCU) en Rolf van der Meijden (Tempoteam).

Aan de hand van een open presentatie van Tempoteam werd een kijkje in de keuken gegeven van een uitzender die zijn circa 900 MOE-landers ook huisvest. Tempoteam heeft met vallen en opstaan ervaring opgedaan. Peter Loef leidde de discussie, wetend waar de workshopdeelnemers (gemeenten, corporaties, werknemersorganisaties) behoefte aan hebben.

Belangrijke bevindingen vanuit de discussie:

- De uitzendsector werkt aan één norm voor huisvesting en goed werkgeverschap, die zo mogelijk algemeen verbindend wordt verklaard, inclusief een controle/sanctiesystematiek. Als dit stelsel vertrouwenwekkend is voor gemeenten, kunnen deze hun handhaving richten op de malafide sector. Uitwisseling van gegevens tussen gemeente en huisvesters/uitzenders is nodig
- Afstemming tussen private en publieke handhavers (bijv. SNCU, Arbeidsinspectie en Bouw- en Woningtoezicht) regelen.
- De uitzendsector bepleit meer uniformiteit in de gemeentelijke regels (bestemmingsplan, huisvestingsverordening). Goede voorbeelden van goede regelgeving worden verspreid.
- Er is veel voorlichting en communicatie nodig: tussen uitzendbranche en huisvesters; in het land van herkomst; met de omwonenden.
- Handhavend optreden tegen huisvestingsmisstanden is nodig. Gedogen moet niet voorkomen. Uitwisseling van gegevens tussen bijvoorbeeld gemeente en rijksinspecties (AI) is wenselijk.
- De deelnemers roepen om een breed opgezet netwerk, waarin gemeenten, werkgevers, werknemers, huisvesters met elkaar kunnen afstemmen.

- Een vraag die niemand kon beantwoorden, was hoeveel personen de inleners zelf huisvesten. Dat moet je weten voordat je met uitzenders en corporaties kunt gaan praten over de benodigde (extra) huisvestingscapaciteit.
- Een uitzender kan dagelijks aan de gemeente de namen van soms frequent wisselende gehuisveste personen door geven voor o.a. GBA. Registratie van aantallen en namen kan de handhaving ondersteunen.
- Een gemeente moet de omwonenden informeren vóór de daadwerkelijke huisvesting: dat voorkomt onrust.
- Gemeenten kunnen voor hun beleid leren van beleid en vergunningstelsels voor studentenhuisvesting en kamerverhuur. De Huisvestingswet wordt niet altijd goed gebruikt.

Workshop D: Nederlandse taal op de werkvloer: win-win

Ministerie van BZK: Mike Claassen, projectleider inburgering op de werkvloer, en Mahender Autar, accountmanager inburgering
 P&M Jobs: Hans van der Kooij
 SVO: Hans de Mooij

In deze workshop staan de mogelijkheden en kansen centraal van inburgering op de werkvloer. P&M Jobs is een uitzendbureau dat zich m.n. richt op kwekerijen, sierteelt en groenten, en zich wil onderscheiden met klantgerichtheid. Om die klantgerichtheid te bevorderen vindt Hans van der Kooij het belangrijk dat werknemers goed zijn opgeleid en de taal spreken, waardoor het klantcontact beter wordt. Vanuit die behoefte is contact gelegd met SVO, die MBO-opleidingen in combinatie met taal aanbiedt in sectoren die te maken hebben met voedsel, verse producten, vis, vlees, zuivel en agrarische producten.

Taal is van belang i.v.m. veiligheid, communicatie, productiviteit en ontwikkeling van medewerkers. Taalonderwijs kan op verschillende manieren worden vormgegeven. Ook de bijdrage van de werkgever hieraan kan verschillende vormen aannemen. Belangrijk daarbij is om aandacht te schenken aan de behoefte van de werkgever. Veel hangt af van de inzet en betrokkenheid van de juiste personen op het goede moment. Vanuit de zaal wordt aangegeven dat het zou helpen als taal onderdeel zou uitmaken van de CAO.

Het project "inburgering op de werkvloer" heeft geleerd dat commitment van werkgevers belangrijk is, dat er rekening gehouden moet worden met bureaucratie bij de overheid en lokale interpretatie en de soms wisselende huisvesting van MOE-landers en dat aandacht geschonken moet worden aan de toepasbaarheid en de kwaliteit van opleidingen.

Workshop E: Corporaties en hun rol bij inburgering en huisvesting.

Door Annelies Dassen (coördinator procesmanagement Deltaplan inburgering Ministerie BZK/ WWI)

Annelies Dassen geeft een kort historisch overzicht van (arbeids)migratie.

Uit haar voorbeelden blijkt hoe belangrijk taalvaardigheid altijd is geweest: veiligheid in bedrijven, het volgen van opleidingen, werk en in de wijk waar men woont.

Het deltaplan inburgering heeft tot resultaat gehad dat de afgelopen twee jaar 95.000 taaltrajecten zijn gestart. Bovendien is de kwaliteit van de taalcursussen versterkt. Het deltaplan inburgering wordt dit jaar afgerond. De verwachting is dat in 2011, gezien het teruglopende budget, nog 35.000 trajecten zullen starten. Bij de (vrijwillige) inburgering van MOE-landers vallen de volgende zaken op:

- Sommige gemeenten zijn terughoudend in het aanbieden van het taaltraject, er is nog weinig beleid ontwikkeld ten aanzien van deze groep.
- Inschrijving in GBA is een essentiële eerste stap, ook in de verwachting of de migranten zich voor langere tijd willen vestigen
- Veel gestarte MOE-landers halen snel resultaat.

Presentatie Harold Ferwerda (Clustermanager woningcorporaties, Ministerie BZK)

Het oorspronkelijke doel van woningcorporaties bij de oprichting was:

- Bouwen voor wie het moeilijk heeft op de woningmarkt
- Het vervullen van een maatschappelijke taak (maatschappelijk werk achter de voordeur)

De laatste jaren zien we dat corporaties de tweede taak weer meer oppakken. Dat is in de wijkaanpak terug te zien.

Daarmee ontstaan dilemma's in het prioriteren: Er zijn diverse groepen (zoals studenten, starters, ouderen, en MOE-landers) die aandacht vragen. Per gemeente / corporatie zijn de mogelijkheden, kansen en aandachtspunten verschillend.

Wonen Limburg is pro-actief ten aanzien van de groep MOE-landers. Er is een aparte functionaris aangesteld om op deze manier de sociale aspecten praktisch uit te werken en in een vroeg stadium te informeren, verwijzen en te interveniëren.

In de bijeenkomst wordt vanuit diverse invalshoeken een bijdrage aan de discussie geleverd. Zo zijn er naast corporaties en gemeenten ook een aantal onderzoekers, innoverende architecten en vastgoedontwikkelaars aanwezig die ervaring hebben met een flexibele en afgestemde huisvesting in combinatie met sociale behoeften. Dit levert nieuwe gezichtspunten op.

Men concludeert dat het essentieel is dat er beleid op dit thema wordt ontwikkeld. Dat het gaat om een geïntegreerde aanpak, waarbij samenwerking tussen diverse partijen een voorwaarde is.

Er wordt gewezen op het gevaar dat er geen echte eigenaar van dit dossier is, waardoor een echte aanpak niet van de grond komt. Een heldere regierol in dit dossier is een voorwaarde voor succes.

Workshop F: Vrijwillige inburgering: kansen en mogelijkheden

Coos de Jong, Krista Visscher, procesmanagers Deltaplan Inburgering , WWI, Min. Van BZK

De kansen en mogelijkheden van vrijwillige inburgering, de doelgroep waar binnen de MOE-landers vallen, staat in deze workshop centraal.

Coos de Jong en Krista Visscher geven in vogelvlucht een overzicht van het huidige inburgeringsstelsel, het participatiebudget en de kabinetsvoornemens. De gemeenten hebben de afgelopen jaren vrijwillige inburgeraars een voorziening aangeboden. Ook voor 2011 is er nog ruimte in het budget van gemeenten om vrijwillige inburgeraars, waaronder MOE-landers, een voorziening aan te bieden.

Gemeenten zullen in 2011 keuzes moeten maken aan welke groepen zij prioriteit geven. Aansluitend bij de grove indeling in groepen MOE-landers van hoogleraar Engbersen zullen ook gemeenten nadere criteria ontwikkelen om voorzieningen aan te bieden. Knelpunten vormen nu vaak: de inschrijving in de gemeente, een korte verblijfsduur waardoor de cursus niet wordt afgemaakt, en de specifieke taal- en leerwensen van MOE-landers. Gemeenten kunnen nog weinig gebruik maken van ontwikkelde goede voorbeelden.

Vanuit de zaal wordt gewezen op de mogelijkheid dat gemeenten niet voor MOE-landers zullen kiezen als door schaarste de druk op budgetten toeneemt en keuzes tussen prioritaire groepen moeten worden gemaakt. Ook wordt gesignaleerd dat de verstrekking van budgetten geen rekening houdt met concentraties van MOE-landers in bepaalde gemeenten.

Mogelijkheden zitten in het goed luisteren naar de leerwensen van MOE-landers en het bieden van een adequaat taalleeraanbod aan degenen die het zelf willen regelen. Ook aansluiting zoeken bij initiatieven voor taal op de werkvloer van werkgevers, uitzendbureaus, kennisorganisaties en vrijwilligersinitiatieven zoals taalcoaches biedt kansen.